

ŞİDDET UNSURU OLARAK TERÖR OLAYLARININ MEDYADA HABERLEŐTİRİLMESİ¹

Dr. Osman Vedüd EŐİDİR²

Dr. Gökhan BAK³

ÖZET

Bu çalışmanın ana gayesi; terörün günümüzde tarihte olduğundan daha fazla ve daha etkili bir şekilde küresel mücadelenin aracı haline geldiğini, devletlerin ve çıkar çevrelerinin kullanmaktan çekinmediği bir hal aldığını ortaya koymaktır. Terör alanının daraltılarak yok edilmesinde siyasi ve askeri aklın yanı sıra medyanın üzerine düşen görevin önemli olduğu bilinmekle birlikte, bu konunun ihmal edilmemesi ve buradan hareketle terörün medyada haberleştirilme şeklinin terörü besleyip büyüttüğü konusunda genel bir kabul bulunmaktadır. Terör örgütlerinin en önemli amaçlarından birisinin; medyada yer bulacak ve gündem olmalarını sağlayacak düzeyde ses getirecek eylemler yapıp çevreye korku salmak, bir diğeri de organizasyonlarını büyütüp etkinlik alanlarını genişletmek için medyayı dolaylı yoldan kullanmak olduğu söylenebilir. Medyanın bu konudaki işlevi ve rolü, yayın politikaları ve terör olaylarının haberleştirilmesindeki ilkeleri ve bu yöndeki dikkatleriyle doğrudan irtibatlıdır. Türkiye’de medyanın kabul görmüş ve uygulanmakta olan yayın anlayışları ve ilkelerinin hayata geçirilebildiğini söylemek güçtür.

Anahtar Kelimeler: Medya, Şiddet, Haber, Terör, Yayın

MAKING NEWS OF TERRORIST INCIDENT AS A VIOLENCE FACTOR IN MEDIA

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal that; terrorism is more common and much effective nowadays than in history, and it became an instrument of global race, used by states and interest groups without hesitation. To wipe out terrorism by shrinking its influence area, apart from political and military will, the task of media is also important and it must not be neglected. The way of making news about terrorism in media should not nurture and enlarge terrorism. Because, spreading fear among community by making sensational acts, as well as using media in a roundabout way to propagate and extend their organizations are two important purposes of terrorist organizations. The caution of media on this subject has a crucial importance. Although Turkey shares the same principals with western countries about media and terrorism, it seems that same attitude could not be developed towards sample terrorist incidents.

¹ Bu Makale 5-7 Mayıs Ekim 2018 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen ASEAD III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi, osmanvedud.esidir@sbu.edu.tr

³ Milli Savunma Bakanlığı, gokhanbak2010@hotmail.com

Keywords: Media, Violence, News, Terrorism, Press

GİRİŞ

Değişen dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerdeki farklılaşmalar sonucunda, sıcak savaşlar, yerini soğuk savaş metotlarına ve vekâlet savaşlarına bırakmıştır. Soğuk Savaş döneminde iyice belirginleşen ve sofistike yöntemlerle geliştirilen psikolojik savaş türü ve bu savaşın vazgeçilmez unsuru olan düşük yoğunluktaki çatışmalar, terör ile ilgili akademik çalışmaların artışı da beraberinde getirmiştir. Birer kavram olarak terör ve terörizm ile ilgili farklı tanım ve yaklaşımlar vardır. Bu nedenle, öncelikle terör ve terörizm kelimelerinin etimolojisine bakmakta fayda vardır.

Türkçe'deki karşılığı “*yıldırma, korkutma*” olan terör kelimesi (Türk Dil Kurumu, 2011, s.2332), Siyasi Terimler ve Örgütler sözlüğünde ise (1993, s. 124) “*kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yıldırganlık saçan şiddet hareketleri*” tanımıyla yer almaktadır.

Çağbayır terörü; “*korkutmak, bir siyasal düşünceyi ya da bir iktidarı zorla kabul ettirmek amacıyla düzenli olarak şiddet eylemlerine başvurma; cana kıyma; mala zarar verme ve yakıp yıkmaya eylemleri; yıldırma, korkutma*” (Çağbayır, 2017, s. 5750) şeklinde tanımlarken; Ayverdi ve Topaloğlu tarafından terör; “*yıldırma ve korkutma maksadıyla yasalara karşı gelerek sistemli bir şekilde şiddet hareketlerine ve cinayetlere başvurma hareketi, tehdit*” (Ayverdi&Topaloğlu, 2007, s. 1058) şeklinde anlaşılmaktadır.

Kullanıcılarına çevrimiçi olarak hizmet veren Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğünde (www.tubaterim.gov.tr) terör; “*Şiddet ya da tehdit yöntemlerinden biriyle devletin niteliklerini, toplumun temel düzenini değiştirmek, ülkenin bütünlüğünü bozmak, devlet yetkesini yıkmak ya da zayıflatmak ya da ele geçirmek, temel hak ve özgürlükleri yok etmek amacıyla bir örgüt üyesi kişi ya da kişilerce girişilen her türlü eylem, yıldırı*” şeklinde tanımlanırken, terörizm ise, “*Siyasal, dinsel, budunsal ya da ırksal amaçlarla bir topluluğa yöneltilen; planlı ve bilinçli biçimde güç kullanarak ya da kullanma korkusu yaratarak kamuoyunda bir ürkü, dehşet, yıldırganlık ve baskıya boyun eğiş ortamı yaratılması için tasarlanmış olan şiddet eylemleri bütünü, yıldırma*” diye ifade edilmiştir. Terör kelimesinin söz konusu sözlüklerdeki tanımlarına bakıldığında ortak noktanın, toplum düzeninin bozulması için şiddet kullanılması olduğu görülmektedir.

Toplum yapısını, kamu otoritesini bozmak için örgüt üyesi ya da üyeleri tarafından uygulanan terör, sözlük anlamının dışında da toplumbilimciler tarafından çokça gündeme getirilmiş ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Terör eylemlerinin ortak bir takım amaçları vardır. Genel çerçeveyi vermesi açısından Kuper'in tespit ettiği şu amaç önemlidir: Terör eylemleri toplumda ve kişilerde korku, panik ve ümitsizlik duygusu yaratarak kamu

otoritesine ve meşru kurumsal yapılara olan güveni ortadan kaldırmak, sosyal bütünlüğü bozarak toplumsal düzeni bozmak gibi temel hedeflerle gerçekleştirilmektedir (Kuper, 1987, s. 240). Plano ve Olton'un (1982, s. 202) yaptığı çalışma dikkate alındığında terörist grupların çoğunluğunun devrim, iç savaş gibi aşırı siyasi amaçlarla kurulduğu ifade edilmektedir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için de örgütlerini vatansever veya halkın koruyucusu gibi kavramlarla konumlandırma söz konusudur.

Uçak kaçırma, rehin alma, sabotaj, bombalama, banka soygunu, suikast ve siyasal yayınlar gibi yöntemleri kullanan terörist örgütler, bu eylemlerin sonucu olarak medya ve kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmaktadır. (Baharççek,2000,13). Bu eylemlerde “*dikkat çekmek*” ve “*sesini duyurmak*” terör örgütlerinin başlıca amacıdır.

Medyada terör olayları ne kadar fazla yer alırsa terör hadisesi o ölçüde amacına ulaşmış kabul edilir. Terörist eylemler, terör örgütlerinin kendi varlıklarını ve hedeflerini tanıtmaya amacı taşır. Bu nedenle çoğu terörist grup medyada yer almayı önemser (Yarchi vd., 2015,1009). Örgütler, buna yönelik amaçlarını medya üzerinden gerçekleştirme gayesi güderek, güçlü bir propagandayı aşamalı olarak gerçekleştirmek istemektedir. Terör örgütleri, yapacakları eylemleri planlarken güçlü bir etki yaratmak amacıyla eylemin yeri, bu yerdeki toplumsal yapı, eylem sonrası oluşabilecek infial ve bu sırada yapılabilecek başka eylemler gibi konuları araştırmakta, kendi açılarından en yoğun çıkarın oluşmasını gözetmektedirler.

Terör örgütlerinin medyayı kullanma amaçları tasnif edildiğinde üç amaçtan söz etmek mümkündür. Birinci ve temel amaç terör örgütlerinin kendileriyle ilgili herhangi bir konuyu medyada olduğundan büyük göstererek toplum içerisindeki etkisini artırmaktır. İkinci amaç ise hareketsiz görünen örgütün zayıflayacağı ihtimaliyle kendi sempatanlarına gücünü göstermek ve daha fazla güç kazanmak için medya üzerinden teröristlerin veya terör örgütünün gücünün abartılmasıyla terörün devamlılığını sağlamaktır. Üçüncü amacı da; örgütün sahip olduğu felsefi ve ideolojik temellerin tartışılmasını sağlayarak terör eyleminin haklılığını göstermek ve halk nezdinde yer edinmek şeklinde ifade edilebilir.

Terör-medya ilişkisi göz önüne alındığında bir terör eylemi karşısında, kamuoyunu aydınlatma sorumluluğunu taşıyan medya organizasyonlarının ve medya profesyonellerinin olaya yaklaşımı büyük önem arz etmektedir. Bu durumda medyanın halkı bilgilendirme görevini yerine getirmesi durumunda terör örgütünün amaçlarına hizmet etme tehlikesi ile görevi ile kendi rolünü oynama ve sorumluluklarını yerine getirme arasında bir çelişki yaşanabilir. Bu noktada medyanın nerede duracağı ve terör olayını haberleştirmede uyması gereken prensipler ehemmiyet kazanmaktadır. Esas mesele haber yapma ile terörün amaçlarına katkı sağlamayacak şekilde habercilik yapmadaki ayrımın nasıl yapılacağıdır. Bu noktada üzerinde durulacak iki boyut bulunmaktadır. Birincisi reyting ve tiraj kaygısı gütmeyen medyanın terör olaylarını haberleştirme sürecinde uyması gereken meslek ilkeleri ve medya ahlakı çerçevesinde yayıncılık yapılmasıdır. İkinci boyut ise medya kuruluşunun ideolojik yaklaşımının da terör olaylarının haberleştirilmesinde etkili olduğu dikkate alınarak meşru zemin ile gayri meşru olanın sınırlarının netleştirilmesinde medya kuruluşlarına göre yaşanabilecek farklılaşmadır. Bu iki noktada da detaylı tartışmalar yürütmek mümkün olmasına rağmen bu çalışmamız çerçevesinde Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin hazırladığı

Gazetecilerin Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi'ndeki meslek anlayış ve ilkeleri dikkate alınarak Türk medyasının terör olaylarını haberleştirmesi incelenecektir.

Bildirgenin, "Gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri" başlıklı "E" bendinin 3 üncü maddesinde bir gazetecinin terör olayları karşısındaki yaklaşımı "Gazeteci, her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtıcı yayın yapmamaya özen gösterir." şeklinde belirtilmektedir.

1. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, Türkiye'de anayasal düzeni yıkmaya yönelik faaliyet gösteren örgütler (PKK, DHKP-C) ile uluslararası terör örgütlerinin (İŞİD/DAEŞ, El Kaide) şiddet eylemlerinin medyaya yansımaları mukayeseli olarak analiz edilecektir. Türkiye medyasında 1984-2017 yılları arasında yayınlanan terör haberleri üzerine de bir içerik analizi yapılacaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

İncelenen içerikler, Türkiye'de en yüksek etkinliğe sahip medya organlarında yayımlanan ilgili haberler ve görsellerden elde edilmiştir. Haber ve görsel içeriklerinin incelenmesiyle amaçlanan, medyanın terör haberleri ve şiddet konusuna dair bakış açısını saptamaktır. Medyanın konuyu nasıl ele aldığı, medyanın terör hakkındaki düşünceleri ve bu konunun ne şekilde tartışılacağını etkileyebilmesi nedeniyle önemlidir. Dünyadaki örnek olaylardan da yararlanılarak terör ve buna bağlı olarak şiddetin medyada yer alışı şeklinin tespiti, analizi ve normatif medya teorileri çerçevesinde bu yöndeki haberciliğin nasıl olması gerektiği noktasında da sonuç bölümünde temel ilkeler öneri olarak gündeme getirilecek ve değerlendirilecektir.

1.2. Çalışmanın Evreni, Örneklem ve Sınırlılıkları

Çalışmanın evrenini Türk basını oluşturmaktadır. Örneklemine ise 1984-2017 yılları arasında yayınlanan terör haberleri oluşturmaktadır. Çalışma, bu yıllar arasında terör haberleri olarak değerlendirilen haberlerle sınırlandırılmıştır.

2. MEDYADA ŞİDDET VE TERÖR

Medyanın vazgeçemediği ana içerik kategorilerinden olan şiddet, haberler dahil hemen hemen tüm medya içeriğinde bulunabilir. Genel anlamıyla da şiddet; karşılaştırma yapılması, anlaşılması ve anlamlandırılması zor bir kavramdır. Bu çalışmada bir medya içeriği olarak şiddet kavramını tanımlamak ve şiddetin unsurlarını belirlemek açısından Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'ün akıllı işaretler⁴ için kullandığı çerçeveye müracaat edilecektir. Buna göre, medya içeriğinde şiddetin varlığına delalet eden unsurlar ve örnekler şunlardır: Tekme, tokat, yumruklama gibi kaba kuvvet kullanımı; işkence; intihar girişimi ya da intihar sahnesi, idam sahnesi, savaş sahnesi; ateşli, kesici silahlar ya da darp aletleriyle

⁴ Bkz. <http://www.rtukisaretler.gov.tr>

uygulanan şiddet; hafif ve ağır yaralanma görüntüleri (kan fışkırması, boğaz kesilmesi, kırılmış ve parçalanmış kol, bacak görüntüleri ve ağır şekilde dövülmüş insanlar). Fantastik korkunç yaratıklar, cin, şeytan, korkunç cadı veya “öteki dünya”ya ait imgeler, korkutucu hayvanlar, dönüşüm geçirip korkutucu bir yaratık haline gelen insan, hayvan ya da bitki görüntüsü, insan ya da hayvanların açıkça zarar gördüğü doğal afetler veya kazalara ilişkin korkutucu sahneler, şiddet eylemlerinden dolayı aşırı korkmuş, paniğe kapılmış insanların görüntüleri, aşırı bir panik, terleme, titreme, şok, yuvalarından fırlamış gözler, nutku tutulma, bağırma veya ağlama gibi açık bir şekilde korku belirtileri gösteren insan görüntüleri, ceset görüntüsü, özellikle bozulmuş, parçalanmış, şişmiş, yanmış ve benzer durumlardaki ceset görüntüleri, doğaüstü güçlerin, yaratıkların, canavarların ya da bildik canlıların (insan ya da hayvan) neden olduğu dehşet verici sahneler.

Medyanın bilgilendirici içeriği olan haberlere bakıldığında, haber olmaya değer görülen ve gündem oluşturuca etkiye sahip en önemli şeylerden bir tanesi şiddet olayları, savaş, terör ve ölümle neticelenen vakalardır. Eğer şiddetin görsel bir kaydı varsa haberciler açısından haber değeri taşır ve yayınlanır: “eğer kan varsa iş yapar” (if it bleeds, it leads).⁵ Türkiye’de bir zamanlar televizyonda haber-tartışma programı olarak Sıcağı Sıcağına ve Ateş Hattı gibi isimlerin tercih edilmiş olması da bu tür bir anlayışın göstergesidir.

“Özellikle şiddet ve cinselliğin bir arada bulunduğu öyküler medya profesyonelleri nezdinde haber olma önceliğine sahiptir. Bir kazada, kavgada veya bir savaşta can çekişen insanların ölüme giden her saniyesini görsel olarak yakaladığında medya bunu tekrar tekrar yayınlamaktadır” (Aydeniz, 2012, s. 125). Günümüzde de bu şekilde haberlere sıkça rastlanmaktadır.

Şiddet ve terör olaylarına ilişkin görselleri içeren haberlerin hedef kitle tarafından izlenirliği de, medya kuruluşlarının bu tarz haberleri sunuş biçimini önemli ölçüde etkilediği bilinmektedir. Özellikle internet ve sosyal medya ortamlarında haber ve içeriklerin baş döndürücü bir hızla yayılması ve bu mecralardaki kontrolsüzlük, televizyon kuruluşlarını da haberlerin benzer şekilde sansasyonel bir biçimde sunulmasına doğru ittiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Dilimizdeki her terim gibi şiddetin de ilişkisel bir niteliği vardır. Belli ki benzerlik ve farklılık ilişkileri içindeki diğer terimler ve kavramların geniş ağına sarılabildiğince anlamlarını kuşanır ve bizim için anlam kazanır. Şiddet ile ‘sivil’ veya ‘medeni’ toplum arasındaki eski karşıtlık buna bir örnektir (Keane, 2010, s. 63).

Günlük yaşamın bir parçası haline gelen şiddet, yüzyıllardır, hikâye anlatımının önemli bir unsurudur ve şiddet temaları birçok ulusun mitolojisinde, edebiyat ve sanat şaheserlerinde, folklor ve masallarında, opera ve tiyatrolarında bulunmaktadır (Trend, 2008, s. 10-11).

2.1. Terörün Medya ile İlişkisi

Terörist eylemler insanlar arasında korku ve kaosun yayılması için terör yaratmak amacıyla tasarlanmış eylemlerdir. Korku ve kaosun hakim olması ile terörün halkın içerisine yayılması, terör eylemleri ve tehditleri hakkında yapılan medya haberleri vasıtasıyla iletilen

⁵ Scott Stossel, The Man Who Counts The Killings, <http://www.theatlantic.com/past/docs/issues/97may/gerbner.htm>, erişim: 08.12.2011.

görüntü ve mesajlara büyük ölçüde bağlıdır. Kitlesele medyanın küresel ölçekte her yerde bulunuyor olması çoğunlukla bu etkileri birkaç katına çıkarmaktadır.

Haber medyası uyuşmazlıklar ve eylemler üzerinden büyüyen kazançlı ve rekabetçi bir iş koludur. Habercilik mesleği, seyircinin dikkatini çekmek için şiddet ve skandalları sansasyonel hikayeleri kullanarak reyting elde etme mücadelesi olarak tanınmaktadır. Bunun en bilinen alanlarından bir tanesi de teröristlerin geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan terörizm ile ilgili haberlerdir (Eid, 2013, s.609).

2.2. Türkiye’de Medyada Şiddet ve Vahşet Görüntülerine Yer Verilme Biçimi

Türkiye’de yayın yapan gazeteler, televizyonlar, internet medyası (son yıllarda ise sosyal medya); terör şiddetini yansıtmaya biçimlerinde zamana ve yayıncı kuruluşların yapılarına göre farklılıklar göstermişlerdir. Terör dozu arttıkça zamanla ortaya sansasyonel ‘habercilik kalıpları’ çıkmış ve kök salmıştır. Terör eylemleri gün boyu süren canlı yayınlarla duyurulmuştur.

Örneğin, Mardin’in Ömerli İlçesi’nin Pınarcık Köyü’nde PKK’nın 20 Haziran 1987’de katlettiği 16’sı çocuk 30 kişinin kanlı cesetleri, sansürlemeden gazetelerin birinci sayfalarından yayınlanmıştır. 22 Haziran 1987 tarihli Milliyet gazetesi sürmanşetten “*Soykırım, işte bu!*” başlığıyla duyurduğu haberde aralarında çocukların da olduğu kurbanları ve örgütün bildirisini yan yana yayınlamıştır. Kurşunlanarak öldürülen 2 çocuğunun ve eşinin yerde yatan cansız bedenleri başında fotoğrafı çekilen köy korucusunun “*Bana mermi verin*” sözleri ön plana çıkarılmıştır (Milliyet, 1987).

Devlet televizyonu TRT’de Ertürk Yöndem’in hazırlayıp sunduğu Perde Arkası isimli programda öldürülen PKK’lıların görüntüleri ile PKK tarafından katledilen kurbanların cesetlerine ait görüntüler, 1987-2002 yılları arasında yayınlanmıştır.

PKK’nın 15 Ağustos 1984 tarihinde yaptığı ilk silahlı eylemden bu yana bilerek ya da bilmeyerek terörün medya sponsoru olduğu görüşünü savunan siyasetçiler hiç de az değildir. Burada yapılan suçlama; terör olaylarının kamuoyuna duyurulduğundaki iletişim problemlerinin terörü büyüttüğü savıdır. Halkın haber alma özgürlüğü yanlış bir şekilde kullanılarak terör örgütünün eylem yaparak toplumda infial uyandırmak amacına hizmet edildiği iddia edilmektedir.

Özellikle internet medyası ve sosyal medyada otokontrolün sağlanamaması da önemli bir sorundur. 19 Ağustos 2015 tarihinde Siirt’te PKK’lıların yola tuzakladığı patlayıcı ile askeri zırhlı araca düzenlediği saldırıda sekiz asker şehit olmuştur. Askerlerin parçalanmış ve kopmuş uzuvlarını gösteren fotoğraflar internet medyasında buzlanmadan, sansüresüz bir şekilde yayınlanmıştır (Gerçek Gündem 2015).

Terör eylemlerinin gün boyu süren canlı yayınlarla televizyonlarda duyurulması da terörün yansıtılış biçimi açısından problem teşkil etmektedir.

22 Haziran 2010 sabahı İstanbul Halkalı’da askeri personeli taşıyan bir servis otobüsüne parça tesirli ve uzaktan kumandalı bombayla saldırı düzenlenmiş, 4 asker ve bir

subayın okula giden 17 yaşındaki kızı hayatını kaybetmiş, 14 kişi yaralanmıştır (Hürriyet, 2010). Olay yerinden canlı yayın yapan televizyonlar (NTV, CNN Türk, Habertürk TV) terörün neden olduğu görüntüyü saatlerce ekranlarda tutmuştur.

Bir başka örnekte ise, Tunceli’de polis karakoluna saldırmaya çalışan iki PKK’lı terörist yine polisler tarafından vatandaşların ve kameraların önünde öldürülmüştür. Öldürülme anları televizyondan saniye saniye sansürsüz olarak yayınlanmıştır (Show TV, 4 Eylül 2015).

Terör örgütleri tarafından servis edilen hemen hemen her eylemin, her kanlı görüntünün yıllardır yayınlanarak, medya tarafından toplumda korku ve dehşet yaratacak ortam oluşturulmasına katkı sağlandığı görülmektedir. Hatta bazen terör örgütleri gerçekleştireceği eylemleri görüntülemesi ve yayınlanması için basın mensuplarını olay yerlerine götürerek onların görüntü almalarını sağladığı örneklere de rastlanmaktadır.

Eski Nokta Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Gazeteci Ayşe Önal, 1990’lı yıllarda yaşanan ibretlik bir olayı Kan Görmeyi Sevmem / Güneydoğu Öyküleri isimli kitabında (Önal, 1994, ss. 86-91) detaylı bir şekilde aktarmaktadır. Önal’ın aktardığına göre, PKK, korucu asma eylemini duyurmak için Nevruz nedeniyle Güneydoğu’da bulunan bir gazeteciyle anlaşılıyor. Gazeteci olay yerine getirilince korucu asılıyor. Gazeteci heyecandan fotoğrafları net çekemediği için haber ve fotoğraf yayınlanmıyor. Bunun üzerine PKK, gazetecinin fotoğraf çekebilmesi için daha sonra bir korucu daha asıyor. Ve asılan korucunun fotoğrafları ertesi gün birinci sayfadan yayınlanıyor.

Bazı (PKK’ya yakın) yayın organlarının, örgütten, haber yayınlarını güçleştirdiği için, saat 14:30’den sonra eylem yapmamasını istediği ortaya çıkmıştır (NTV, 16 Ağustos 2011).

Konu, gerçek örnekler üzerinden tahlil edilmeye devam edildiğinde konunun anlaşılması daha kolay olacaktır. Bu konuda Türkiye’de yakın zamanda yaşanan en çarpıcı örnek İstanbul Çağlayan’daki İstanbul Adliyesi’nde Savcı Mehmet Selim Kiraz’ın Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) örgütü üyeleri tarafından rehin alınması ve şehit edilmesi olayında yaşanmıştır.

Savcının şehit edildiği, teröristlerin öldürüldüğü olay sonrasında, Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü, Mehmet Selim Kiraz’ın yaşamını yitirmesiyle sonuçlanan rehin alma eylemine ait –teröristlerin sosyal medya hesapları üzerinden yaydığı- fotoğrafları yayınlayan 39 gazeteye 1 ile 12 gün arasında ilan kesme (para cezası) cezası vermiştir.

Karar, söz konusu gazetelerin Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 sayılı Genel Kurul kararının 1 inci maddesinin (ç) “Suça tahrik veya teşvik edecek ve suç ile mücadeleyi etkisiz kılacak yayın yapılamaz.”, (d) “Şiddet ve terörü özendirerek; uyuşturucu maddeler ve her türlü örgüt suçları ile mücadeleyi etkisiz kılacak yayın yapılamaz.” (e) “Küçüklerin ve gençlerin toplum içinde, kişiliklerinin gelişmesini ve korunmasını olumsuz etkileyecek veya onlara yönelik cinsel tacize teşvik eden ve şiddeti özendiren yayın yapılamaz.” bentlerini ihlâl ettikleri gerekçesiyle alınırken, BİK Yönetim Kurulu Başkanı Adnan Ertem, Savcı Kiraz’ın rehin alınmasıyla ilgili görüntüleri yayımlayan gazetelere cezai işlem uygulanmasına dair karar hakkında Anadolu Ajansı muhabirine şu açıklamayı yapmıştır (Güder, 2015):

“Çağlayan Adliyesi’nde yaşanan olayla alakalı herhangi bir şikâyet beklemeksizin, resen harekete geçtik. Bu olayı haberleştiren gazetelerle alakalı işlem tesis edilmesi yönünde olayın yaşandığı tarihten sonra süreci başlattık. Bunu yayınlayan ilgili gazetelere savunmalarını gönderdik, onlar da savunmalarını bize gönderdi. Savunmasını istediğimiz bütün yurt çapında yayınlanan gazete sayısı 39 olarak belirlendi. Yani bize göre bu olayı basın-ahlak ilkeleri çerçevesinde yansıtmayan gazete sayısı 39’dur. Söz konusu gazetelerden 36’sı savunmasını verdi, 3’ü de savunma hakkından feragat etti. Savcı ile teröristi veren gazetelere biraz daha fazla ceza uyguladık”

Ertem, temel bakış açılarının, Basın Ahlak İlkeleri’ndeki gibi terör örgütünü savunmamak veya propagandasını yapmamak olduğunu dile getirmiştir. Bu yönde haber yapıldığında kuruma cezai müeyyide uygulanması imkânı verildiğine dikkati çeken Ertem, şunları kaydetmiştir:

“Biz de bu çerçevede bunu terör örgütünün propagandası mahiyetinde gördük. Savcımızın şehit edilmesi anının görüntüleri sosyal medyada da yayınlandı. İnternet ve sosyal medya için bir şey yapamıyoruz ama yazılı basında bununla alakalı fotoğrafları, terör örgütünün propagandası olarak değerlendirdik ve bazı gazetelere cezai işlem uygulanmasına dair karar verdik.”

Bu arada televizyonlar bu olay sırasında da savcının ve güvenlik güçlerinin hayatını tehlikeye atacak şekilde canlı yayın yapmıştır. Canlı yayın esnasında içeride bulunan ve interneti etkin bir şekilde kullanan teröristlerin de televizyon izleme imkânı olduğu göz önünde bulundurulduğunda medyanın bilinçli veya bilinçsiz olarak teröre verdiği desteği ortaya koyması bakımından önemlidir.

2.3. Türkiye’de Medyanın Sansasyonel ve Ayrılkçı Üslubu

Türkiye’de terör eylemlerinin medyada temsili ve haberleştirilmesi sorunu bir türlü çözülememiştir. Türkiye’nin bu konuda Batı ülkeleri ile aynı ilkeleri paylaşmasına rağmen örnek olaylarda onlarla aynı tavrı gösteremediği görülmektedir.

Türkiye’de medya, teröristlerin eylemlerini halka yönelik olarak gerçekleştirdiğinin ve bu sebeple mümkün olan en büyük etkiyi yaratmak için medyayı kullandıkları gerçeğinin yeterince farkında değildir. Türkiye’de terörizm hakkında sansasyonel haberler yapılmasından kaçınılması hususunda gazetecilerinin yeterliliklerine güven duyulmamaktadır. Medya, meslek kuruluşları tarafından hazırlanan mesleki ahlak kurallarına uymayarak, gereksiz yere terörün etkisine katkı sağlanmaktadır.

Terörün mağdurları, onların aileleri ve tüm halk üzerinde yarattığı etkiyi artıran şok edici resimler veya görüntülerin yayılmasının önüne geçilememektedir. Terörizmin altında yatan sosyal gerilimin haberler ve yorumlarla kışkırtılmasından kaçınılması ve özellikle nefret söylemlerinin yayılmasının engellenmesi konusunda medya yeterince duyarlı davranmamaktadır.

İnsanların gündelik yaşamda çatışmadan nasıl etkilendiğine, nelerin değişmesini istediklerine, liderlerinin pozisyonlarının bu değişimleri gerçekleştirmenin tek yolu olup olmadığına da bakılmalıdır (Baydar, 2012).

“Terör haberlerini” toplumlu kışkırtabilecek söylemlerle, akli değil duyguları ön plana çıkartan sansasyonel bir dille, “hainler”, “kalleşler”, “alçaklar” gibi klişe başlıklarla, büyük ve çarpıcı görselleri içeren poster gibi birinci sayfalarda ve gözyaşı döken şehit yakınlarının yakın plan görüntüleriyle aktarmanın savunulacak bir yanı yoktur.

Bu şekilde yayımlanan her terör haberi, halkta intikam hissi, “*ne pahasına olursa olsun intikam alınmalı*” beklentisi uyandırmakta, barışa değil çatışmaya hizmet etmektedir. Duygulara seslenen dilden kaçınılmalı, olaylar serinkanlı ve yalın bir dille aktarılmalıdır. Olaylar saklanmamalı ancak okurda/izleyicide dehşet duygusu yaratacak detaylara da yer verilmemelidir.

Trajediden etkilenen kişilerin yas tuttuğu ve acı çektiği özel anlarında duyarlı davranılmalıdır. Cenazelerde terör kurbanı yakınlarının acı ve feryat ettikleri fotoğraf ve görüntüleri kullanılmamalıdır. Yakın akrabaları ölen veya yaralanan kişilerin adları, resmi kanallar yerine ilk olarak medyadan duyurulmalıdır.

Halka kin-nefret aşıl原因, etnik ayrımcılık ve ırkçılık yapanların görüşlerine, nefret söylemine -kim olurlarsa olsunlar- yer verilmemelidir.

Cenaze törenleri, ölen kişilerin ailesinin ve yakınlarının ‘özel’i ve ‘mahrem’idir. Ölen kişilerle bağlantısı olmayan, bu ailelerin acısına önem vermeyen kişiler, siyasi çıkar sağlamak adına cenaze törenlerine katılarak mesaj vermekte ve kutsalı çiğnemektedirler. Bu yaklaşım ülkedeki kutuplaşma ve öfkeyi, ayrışmayı bilemektedir. Cenaze törenlerinin gerektiğinden fazla dramatize edilerek büyütülmesinden mümkün olduğunca kaçınmak gerekmektedir. TV kameraları, ailenin açık rızası olmadan cenaze mahalline girmemeli, canlı yayın -kamu yararı yok ise- asla yapılmamalıdır.

Terör örgütleri, intihar bombacılarını ve lojistik kaynakları kullanarak gerçekleştirdikleri terör eylemlerinin savaş açtığı devletlerin medyasında geniş bir şekilde yer almasını isterler ve basın yayın organlarını bir propaganda aracı olarak kullanmayı hedeflerler.

2.4. Terör Haberlerinden Sonraki Yayın Yasakları

Terörün boyut ve kapsama alanı yayıldıkça da hükümetin bir gözü medyaya çevrilmiştir. Özellikle sosyal medya terör örgütlerinin iletişim ve tanıtım aracı olarak kullanılması bakımından son yıllarda daha fazla önem kazanmıştır. Klausen (2015, s. 1) Suriye, Irak ve daha birçok yerde “cihatçı teröristlerin” harekât stratejilerinde sosyal medyanın önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir. Terör örgütlerinin amaçlarına hizmet edici habercilikten kaçınılması, onların maşası olunmaması gerektiği yönünde telkinler giderek daha sık ve sert bir dille resmi ağzlar tarafından dillendirilmiştir. Bunun önüne geçilmesi amacıyla, terör eylemlerinin gerçekleştiği zamanlarda, sosyal medya da dâhil olmak üzere yayın yasakları uygulanmıştır.

Örneğin; 9 Eylül 2015’de dönemin Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, artan terör olaylarıyla ilgili “*Bir kısım medyanın, kendisini terör örgütünün propaganda birimi haline getirmemesi gerekir*” açıklamasını yapmıştır (Hürriyet, 9 Eylül 2015).

Medyanın terör haberlerinin yayınlanması konusunda kendi içinde yıllardır otokontrolü sağlayamaması Türkiye’de yayın yasakları dönemini başlatmıştır. Bu dönem; Suriye sınırındaki Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde 11 Mayıs 2013 tarihinde yaşanan; 52 vatandaşın hayatını kaybettiği, 146 kişinin de yaralandığı saldırının ardından başlatılmıştır. O zamandan bugüne kadar binden fazla sivil vatandaşın hayatını kaybettiği tüm terör saldırılarının hemen ardından yayın yasakları konulmuştur.

Reyhanlı saldırısından sonra, Reyhanlı Cumhuriyet Başsavcılığı’nın talebinin yerel mahkeme tarafından uygun görülmesiyle Reyhanlı’daki olayla ilgili yayın yasağı getirilmiştir. Suriye’deki iç savaşta rejim güçlerine destek veren örgütlerden Mukaveme Suriye’nin lideri (Türkiye’deki THKP-C Acilciler örgütü kökenli) Mihraç Ural, hazırlanan iddianamede saldırıya bizzat katılmakla suçlanmıştır.

5 Haziran 2015’te (Milliyet) Diyarbakır’da yapılan HDP Mitingi’ndeki patlamada 5 HDP’li ölmüş, 400’den fazla kişi yaralanmıştır.

20 Temmuz 2015’te Suruç’taki canlı bomba saldırısında 34 kişi ölmüştür. Suruç Sulh Ceza Hakimliği, Suruç’taki terör saldırısına ilişkin görüntülere yayın yasağı getirmiştir. Patlama anı görüntülerinin, internet siteleri ve sosyal medya platformlarından kaldırılmasına da karar veren mahkeme, görüntülerin kaldırılmaması halinde erişimin engellenmesini kararlaştırmıştır (CNN Türk, 22 Temmuz 2015). Canlı bombanın IŞİD ile ilişkisi tespit edilmiştir.

10 Ekim 2015’te Ankara’daki canlı bomba saldırılarında 103 kişi ölmüştür (NTV, 18 Kasım 2015). Saldırı sonrası RTÜK tarafından yayın kuruluşlarına yayın yasağı getirilmiştir. İnternet servis sağlayıcıları tarafından bazı sosyal medya (Twitter, Facebook) sitelerine erişim engeli uygulanmıştır. Saldırıyı IŞİD’cilerin yaptığı belirlenmiştir.

2 Ocak 2015 Sultanahmet Meydanı’nda gerçekleşen canlı bomba saldırısında 11 kişi yaşamını yitirmiş, 15 kişi yaralanmıştır. (BBC Türkçe, 7 Haziran 2016) Başbakanlık tarafından İstanbul Sultanahmet Meydanı’ndaki patlamaya ilişkin yayın yasağı getirilmiştir. Getirilen yayın yasağı, olay yerini görecek şekilde canlı yayın, olayın oluş anı ve hemen sonrasına ilişkin görüntüler ve cenaze görüntülerinin verilmemesini kapsamıştır. Saldırıyı IŞİD’çilerin yaptığı belirlenmiştir.

17 Şubat 2016’da Ankara’nın Çankaya ilçesinde devlet binalarına yakın bir noktada askeri servis araçlarının geçişi esnasında bomba yüklü bir araçla saldırı düzenlenmiştir. Saldırıyı PKK’nın bir kolu olarak bilinen TAK (Kürdistan Özgürlük Şahinleri) isimli terör örgütü üstlenmiştir. 29 kişinin hayatını kaybettiği, 61 kişininse yaralandığı saldırının ardından (Habertürk, 17 Şubat 2016),6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun (03.03.2011 tarihli ve 27863 sayılı Resmi Gazete) gereği saldırı hakkında bir sonraki karara kadar geçici yayın yasağı getirilmiştir. Sonrasında Ankara 5. Sulh Ceza Hakimliği’nin 2016/1092 sayılı kararıyla soruşturma tamamlanincaya kadar geçen süre içinde

soruşturma dosyası hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri vb. yayınlara dair yayın yasağı kararı alınmıştır.

13 Mart 2016'da Ankara bir kez daha hedef olmuştur. Kızılay Meydanı'na yakın bir noktada TAK tarafından gerçekleşen bombalı saldırıda 37 kişi hayatını kaybetmiştir, 125 kişi yaralanmıştır (Deutsche Welle Türkçe, 1 Ocak 2017). Patlamadan kısa süre sonra yayın yasağı getirilmiştir. Geçici yayın yasağının, olay yerini görecek şekilde canlı yayın yapılmasını, olayın oluş anı ve hemen sonrasına ilişkin görüntüler ve cenaze görüntülerinin verilmesini kapsadığı bildirilmiştir. Gölbaşı Sulh Ceza Mahkemesi de sosyal medyaya erişim yasağı getirmiştir. Başta Twitter ve Facebook olmak üzere sosyal paylaşım sitelerine erişim, patlama fotoğraf ve videoların paylaşılması nedeniyle engellenmiştir.

7 Haziran 2016'da İstanbul Vezneciler'de zırhlı polis araçlarına yönelik gerçekleştirilen saldırıda yedisi polis olmak üzere 12 kişi hayatını kaybetmiş, 35 kişi yaralanmıştır (Habertürk, 7 Haziran 2016). Aynı gün, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'ndan (RTÜK) yapılan yazılı açıklamada, İstanbul 10'uncu Sulh Ceza Hâkimliğince, terör saldırısına ilişkin yayın yasağı getirildiği belirtilmiştir (Hürriyet, 7 Haziran 2016). Açıklamada, soruşturma tamamlanincaya kadar soruşturma dosyasının kapsamı hakkında medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri gibi yayınların yapılmasının yasaklanmasına karar verildiği ifade edilmiştir.

28 Haziran 2016'da İstanbul Atatürk Havalimanı dış hatlar terminalinde IŞİD tarafından bombalı intihar saldırısı düzenlenmiş; bekleyen yolcuların üzerine ateş açılmıştır. 44 kişi yaşamını yitirirken, 237 kişi de yaralanmıştır. (Anadolu Ajansı, 14 Şubat 2017) Olay sonrası Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından, Başbakanlığın talebi üzerine yayın yasağı getirildiği bildirilmiştir.

20 Ağustos 2016'da Gaziantep'te IŞİD'in üstlendiği sokakta yapılan kına gecesine düzenlenen bombalı saldırıda 51 kişi hayatını kaybetmiş, 91 kişi de yaralanmıştır (Aljazeera Türk, 22 Ağustos 2016). Saldırı sonrası Gaziantep 1'inci Sulh Ceza Hakimliği'nin kararı ile 5187 Sayılı Yasanın 3/2 maddesi uyarınca yazılı, görsel ve internet medyasında, sosyal medyada her türlü haber, röportaj, eleştiri ve buna benzer yayın yapılmasının yasaklanmasına karar verilmiştir.

26 Ağustos 2016'da Cizre İlçe Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Grup Amirliği'ne yaklaşık 50 metre uzaklıktaki polis kontrol noktasına bomba yüklü araçla PKK tarafından saldırı gerçekleştirilmiştir. (Sabah, 26 Ağustos 2016) Saldırıda 11 polis hayatını kaybetmiş. RTÜK, Başbakanlığın yazısı ile Cizre'deki terör saldırısına ilişkin geçici yayın yasağı getirmiştir (Cumhuriyet, 26 Ağustos 2016).

10 Aralık 2016'da TAK'ın üstlendiği İstanbul'da Beşiktaş'ın Vodafone Arena stadi yakınında Çevik Kuvvet ekiplerine düzenlenen çifte bombalı saldırıda 37'si polis, 45 kişi hayatını kaybetmiştir; 155 kişi yaralanmıştır (TRT Haber, 10 Aralık 2016). Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Başbakanlık tarafından İstanbul Beşiktaş'ta Vodafone Arena yakınında meydana gelen patlamaya ilişkin geçici yayın yasağı getirildiğini duyurmuştur. Aynı gün kuruldan yapılan yazılı açıklamada, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 7'nci maddesinde "*Milli güvenliğin açıkça gerekli*

kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda” geçici yayın yasağı getirilebileceğinin öngörüldüğü ifade edilmiştir (Hürriyet, 10 Aralık 2016).

İstanbul’daki gece kulübü Reina’ya 2017 yılbaşı gecesi İŞİD tarafından düzenlenen saldırıda 39 kişi yaşamını yitirmiş, 60’tan fazla kişi ise yaralanmıştır(Medyascope.tv, 1 Ocak 2017).Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’ndan (RTÜK) yapılan yazılı açıklamada, 15/02/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’un 7. maddesinde “*milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde veya kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının muhtemel olduğu durumlarda*” geçici yayın yasağı getirilebileceğinin öngörüldüğü belirtilerek, “*01/01/2017 tarihinde İstanbul ilinde meydana gelen silahlı saldırının da anılan hüküm çerçevesinde olduğu değerlendirildiğinden söz konusu olayla ilgili, geçici yayın yasağı getirilmesi uygun görülmüştür*” ifadelerine yer verilmiştir (Sözcü, 1 Ocak 2017).

Medyaya “terör haberleriyle” ilgili dışarıdan dayatmalar kabul edilemez. Sorumlu bir gazetecilik dili, medyanın kendi çabasıyla aranıp bulunmalıdır.

2.5. ABD ve Batı Medyasının Terör Haberlerine Yaklaşımı

Bu çalışmada, Türkiye medyası ile kıyaslamak amacıyla Batı basınında2001-2017 yılları arasında yayınlanan terör haberleri üzerine bir içerik analizi yapılmıştır. İncelenen içerikler, sarsıcı terör olaylarının yaşandığı ülkelerde en yüksek tiraja ve etkinliğe sahip gazetelerde (New York Times (ABD), The Guardian (İngiltere), El Mundo (İspanya), Le Monde (Fransa)) yayımlanan ilgili haberler ve görsellerden elde edilmiştir. Haber ve görsel içeriklerinin incelenmesiyle Batı medyasının terör haberleri ve şiddet konusuna Türkiye medyasından farklı bakış açısını saptamak amaçlanmıştır.

Terörle mücadelede stratejik yöntemleri öne çıkartmış olan gelişmiş Batılı ülkeler, karşılaştıkları terör eylemlerinin haberleştirilmesinde ve basın yayın organlarında yer almasında medyanın sahip olduğu yüksek duyarlılık nedeniyle haber özgürlüğüne hanel getirmemiş, fakat aynı zamanda terör örgütünün reklamını yapmamanın formülünü bulmuşlardır. Amerika’da, İngiltere’de, İspanya’da ve Fransa’da yaşanan çeşitli kanlı terör olaylarında bunu ima edecek hiçbir görüntüye ve dramatik sahnelere yer verilmemiştir.

Yakın tarihe bakıldığında basın özgürlükleri bakımından en gelişmiş ülkelerden biri olan Amerika’da Vietnam savaşı sırasında hükümetin bir sınırlayıcı hükmü olmadığı için, gazeteciler savaş alanlarında diledikleri gibi hareket etmeye başlamış; önceleri kapitalist sistemin bir gereği olarak muhabirler geçtikleri haberlerde savaşı destekleyici bir tavır takınırken, kitleler üzerinde ilettikleri haberlerin etkileri hesap edilememiştir. ABD hükümetinin doğrudan sansür uygulamak yerine editörleri ikna etme çabasına rağmen gazeteciler beğenmediklerini yazmaya devam etmiş, televizyon muhabirleri kanlı sahneler çekmeyi sürdürmüş, Washington’daki editörler de bunları yayımlamakta bir sakınca görmemiştir. (Topçuoğlu, 1996, s. 75).

Fisk’e göre videoyla terör artık Irak savaşının gayet yerleşik bir parçasıdır. Adam kaçırmalar başladığında, videolar da tüyler ürpertici bir yeni dünyaya kaymıştır. Temmuz 2004’e gelindiğinde Irak’ta 60’ın üzerinde yabancı kaçırılmış; büyük çoğunluğu serbest

bırakılmış, fakat birçoğu rehin tutulurken kendilerini kaçıranların okuduğu talepler eşliğinde videoya kaydedilmiştir (Fisk, 2011, s. 889).

Amerika’da binlerce insanın hayatını kaybettiği 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra aynı hassasiyet gösterilmiştir. Tarihin en büyük terör saldırısına uğrayan İkiz Kuleler’de 2 bin 749 kişi hayatını kaybetmiştir. New York Times gazetesi birinci sayfasından hiç ceset görüntüsü yayınlamamıştır. Terörün kötü yüzüne dikkat çekmek amacıyla kanlar içindeki bir kadının fotoğrafına yer verilmiştir. Manşet de oldukça sadedir: “*Amerika saldırıya uğradı*” (The New York Times, 12 Eylül 2001).

7 Temmuz 2005 yılında Londra’da, metro istasyonlarına ve bir otobüse bombalı saldırı düzenlenmiş ve 52 kişi hayatını kaybetmiştir. İngiltere’nin ve dünyanın en saygın gazetelerinden *The Guardian* 8 Temmuz’da (2015) birinci sayfasını saldırıya uğrayan otobüsün fotoğrafına ayırmıştır. Kan, gözyaşı ve cesetlere yer vermemeyi tercih etmiştir. Çünkü otobüsün görüntüsü terörün karanlık yüzünü anlatmaya yetmiştir. Her fotoğraf ve görüntü hemen yayınlanmamış; editöryal süzgeçten geçirilip etik ve estetik değerlerden de taviz verilmemiştir. Terör eylem yapmış ama medyanın duyarlılığı sayesinde propaganda yapamamıştır.

Londra’yı sarsan bombalama eylemleri, İngiltere’nin sağ veya sol eğilimli basınının ayarını bozamamıştır. Her iki kanat da terör karşısında aynı tutarlılığı göstermiştir. 11 Mart 2004 yılında İspanya’da 3 yolcu trenine yönelik terör saldırısında 130’den fazla insan ölmüştür. Saldırıyı *El Mundo* gazetesi “*Tarihimizdeki en büyük terörist katliamında 130’den fazla ölü var*” manşetiyle duyurmuştur. Olayın büyüklüğüne rağmen bu kadar sade başlık atılması tercih edilmiştir. Kullandıkları fotoğraflar da başlıkları kadar sadedir. Kurbanların fotoğrafları verilmiş ancak teröre hizmet etmeyen kareler tercih edilmiştir.

Binlerce kişinin öldüğü 11 Eylül saldırılarından sonra ceset fotoğrafı yayınlamayan *New York Times* Gazetesi, 4 Nisan 2017’de (Barnard, 2017) Suriye’nin İdlip kentinde düzenlenen kimyasal silah saldırısı sonrası çoğu çocuk ölen kişilerin cesetlerini (50 ölü) ve can çekişen yaralıların görüntülerini basılı nüshasında, internet sitesinde ve sosyal medya hesaplarından yayınlamıştır. Burada amaç; kullanımı yasak olan kimyasal silahlarla işlenen suça dikkat çekmek ve bir göz tanığı olarak elde edilen delilleri (görüntüleri) uluslararası kuruluşların takdirine sunmaktır. Eğer bu görüntüler ortaya çıkmasaydı, Suriye yönetimi işlenen insanlık suçunu reddedecek ve Suriye güçlerine yönelik misilleme yapılmayacaktı.

13 Kasım 2015’te Fransa’nın başkenti Paris, IŞİD tarafından eş zamanlı gerçekleştirilen silahlı ve bombalı saldırılarla kana bulanmıştır. Dünyayı şoke eden ve Fransa’da sınırların kapatılıp olağanüstü hâl ilan edilmesine yol açan terör saldırılarında 129 kişi hayatını kaybetmiştir. Fransız medyası sadece yaralıların görüntülerine yer vermiştir. Açıkça ceset görüntüsü yayınlamamıştır. *Le Monde* gazetesi, saldırının ertesi gün yayınlanan nüshasında, birinci sayfada, saldırı mekânında sedyede yatan ve sadece eli görünen bir kurbanın fotoğrafını yayınlamıştır. Ceset görüntülerine yer vermemiştir.

The Guardian gazetesi, ‘150’den fazla ölü’ manşetinin altında üç yaralının görüldüğü tek kare fotoğraf yayınlamıştır. New York Times ve diğer uluslararası yayınlar da benzer görüntülere yer vermiştir.

Batı medyasının söz birliği etmişçesine ceset fotoğrafı yayınlamaması meslek ilkelerine olan bağlılığını göstermektedir. Çünkü Batı medyası terör kurbanlarının görüntülerini yayınlarken Türkiye medyasındaki gibi bir tutum izlememektedir. Batı’da kaza sonucu ölmüş insanların ceset fotoğraflarının yayınlanması etik dışı kabul edilir. Türkiye medyasında ise ister terör ister trafik kazası sonucu ölmüş olsun insanların cesetlerinin görüntüleri sık sık yayınlanmaktadır.

Medya politik şiddet ile ilgili hesaplarda merkezi bir rol oynamaktadır. Medya, politik şiddet eylemleri ve bu eylemlerin faillerini yücelten ya da küçülten bir konuma sahip olabileceği gibi, elbette bu iki aşırı uçtan kaçınan bir habercilik anlayışı da benimseyebilir. (Nacos 2002: 20).

Fransa ülkenin güneyindeki Nice kentinde düzenlenen terör saldırısıyla sarsılmıştır. 14 Temmuz (2016) Ulusal Gün kutlamaları sırasında kent merkezine kamyonla giren saldırgan aracını kalabalığın üzerine sürmüştü; saldırıda 85 kişi hayatını kaybetmiş, onlarca kişi de yaralanmıştır (The Guardian, 15 Temmuz 2016).

Fransız medyası bu şok edici olay sonrasında terör haberlerinin yayınıyla ilgili yeni bir karar almıştır. Bu karara göre, *Le Monde* ve *La Croix* artık terörist fotoğraflarını ve isimlerini Avrupa 1 radyosu da teröristlerin isimlerini yayınlamamıştır (The Guardian, 27 Temmuz 2016). Amaç teröristleri meşhur etmemektir. Çünkü bu tür fotoğrafların yayınlanması terörist adaylarına ayrı bir motivasyon sağlamaktadır.

Birçok terör örgütü intihar saldırısı öncesinde saldırıyı gerçekleştirecek teröristin fotoğraflarını ve videolarını çekerek saldırı sonrasında yayınlamaları için medyaya servis etmektedir. Birçok yayın kuruluşu yıllardır bu görselleri yayınlayarak teröristleri meşhur etmiştir. Fransız medyasının aldığı bu karar bu yüzden çok anlamlıdır.

Ancak, Batı medyasındaki bu hassasiyete rağmen Suriye’de ortaya çıkan ve eylemleri tüm dünyaya yayılan IŞİD Terör Örgütü’nün, profesyonelce çekilen kafa kesme, yakma, suda boğma, kurşuna dizme, bombalama şeklindeki öldürme görüntüleri kaynağı Batı’da bulunan sosyal medya ağları (YouTube, Twitter, Facebook...) üzerinden sansürsüz bir şekilde yayınlanmaktadır. Batı, İslamofobiye neden olan bu görüntüleri durdurma konusunda pek de istekli görünmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada benzer terör olaylarında Türkiye medyasının gelişmiş Batı ülkelerinin medyası ile aynı tavrı göstermediği ve terörün küresel mücadelenin bir aracı haline geldiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şüphesiz terörizmle ilgili haberlerin yapılması gereklidir. Ancak, terör eylemlerinin hangi çerçevede/kapsamda, ne şekilde ele alındığı da önemlidir. Haberlerin korkunç ve dehşet verici olan sahneleri daha az tekrarlanmalı, travmaya neden olan sahneler azaltılmalı, daha az sansasyon ve daha fazla bilgi ve sağduyu bulunduran içeriğe yer vermelidir. Spekülasyon yapmadan ve dramatize edilmeden haber yapılmalı, kamu düzenine ve haberin kaynağına itibar kazandırılmalıdır. Dolayısıyla, medyanın terörün amaçlarına hizmet etmemesi için, ilgili haberlerin ve hikâyelerin ele alınışının editöryal süzgeçten geçirilmesi gerekmektedir. Bunu başarmak teröristlerin medyayı tanıtım ve eleman temin etme aracı olarak kullanmasının engelleyebileceği gibi aynı zamanda halk nezdinde korku atmosferi oluşmasının da önüne geçerek hükümeti ve güvenlik görevlilerini terörle mücadele ve halk öfkесinin kontrolü ile ilgili daha rasyonel kararlar vermeye itecektir.

Medya, halk içerisinde belli etnik veya dini azınlık gruplarını kışkırtmaktan kaçınmalıdır. Diğer bir ifadeyle, haberlerin ve hikâyelerin “ötekileştirme” ve herhangi bir grubun “bize karşı onlar” tutumuna girmesine katkı sağlayıcı bir tarz oluşturmamalıdır. Bu şekilde bir ayrımcılık belli grupların toplumla bütünleşmesine engel olmakta, başka eylemlerin gerçekleşmesine, öfke ve ümitsizliğin artmasına yol açarak potansiyel terör örgütü elemanlarını/sempatizanlarını, hatta ılımlı kişileri kışkırtmakta, çok kültürlü toplumlarda sosyal kargaşaya yol açmaktadır.

Terörizm, demokratik toplumun esas dayanaklarından biri olan medyadaki önemli bir unsur olan bilgi ve ifade özgürlüğüne etki etmemelidir. Bu özgürlük, beraberinde terör eylemleri ve tehditleri de dahil olmak üzere, tüm halkı ilgilendiren konularda bilgi edinilmesi hakkının yanı sıra, devlet veya uluslararası kuruluşların bu terör eylemleri veya tehditlerine verdikleri tepkileri de bilme hakkını içermektedir.

Terörizme karşı savaş devletler tarafından basın özgürlüğünü engellemek veya kısıtlamak için bir bahane olarak kullanılmamalıdır. Gazetecilere gelince; onlar da sansasyonel bilgiler ve çarpıcı fotoğraflar yayarak teröristlerin ekmeğine yağ sürmekten kaçınmalıdırlar.

Terör konusunda gerek devletlerin gerekse bu konu ile ilgisi olan ulusal ve uluslararası kuruluşların ne kadar işbirliğine ihtiyacı varsa medyanın da aynı oranda işbirliğine ihtiyacı vardır. Medya görevini ifa ederken terör örgütlerinin çıkarlarına uygun haber yapmamalı terör eylemlerinin kurbanlarının fotoğraflarını göstermemeli, nefret söylemlerini yaymamalı, her tür abartıdan kaçınmalıdır. Terör haberlerinin hassas doğası gereği medya çalışanlarına bilgi ve bilinç artırıcı eğitim kursları düzenlenmesi ve mümkün olduğunca terör haberciliği konusunda eğitim almış medya mensupları görevlendirilmelidir. Terör haberlerinin sunumlarında ceset görüntüleri, kan izleri, yakın çekim görüntüler verilmemelidir. Yayınlarda insan onuruna ve özel hayatların gizliliğine saygı ve hassasiyet gösterilmelidir.

Terörle ilgili bir habere reyting kaygısı ile yaklaşmamalı, sorumlu yayıncılık ilkesine azami riayet etmelidir. Tartışma programlarında terör konusundan çok yarattığı şiddet konu olarak aşırı işlenmekte bu da terör hadisesinin etkisinin artmasına neden olmaktadır. Bu programlar yapılırken terörizmde eylem değil yarattığı etkinin önemli olduğu unutulmamalıdır.

Terör ve şiddet içerikli görüntüleri verilirken, ürkütücü, paniğe sevk edici olmamaya dikkat edilmeli, uzaktan çekimle yetinilmelidir. Terör yanlısı kişilerle röportaj yapmadan önce kamu yararı düşünülmeli, terörün propagandası yapılmamalı, terör teşvik edilmemelidir. Terör eylemlerinin halkta korku, panik, yılgınlık duygusunu yarattığı göz önüne alınarak yayınlarda bu unsurları körükleyici görüntü ve üsluptan kaçınılmalıdır.

Haber ve yorumlar yoluyla terörizme dayalı toplumsal gerilimi şiddetlendirmekten ve özellikle de nefret söyleminin her türünü yaymaktan kaçınılmalıdır. Yayın kuruluşları teröristler için propaganda ortamı yaratmamalı, teröristlerin çıkarlarına uygun hareketlerden kaçınılmalıdır. Yayın kuruluşları, özellikle masum insanların hayatını tehlikeye atmamak için terör eylemlerini canlı olarak yayınlamaktan kaçınmalıdır.

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Anayasanın 133 üncü maddesinin ve 3984 sayılı yasanın kendisine verdiği yetkinin öncelikle “düzenleme” olduğunun bilincinde olmalıdır. RTÜK bu konu ile ilgili haberleri ile ilgili kriterler belirlemeli, bu konuda yol gösterici olmalıdır. Ayrıca basın örgütleri basın yayın elemanlarına dönük eğitim seminerleri düzenlemelidir.

Bu konuda önemli bir görev de devlet kurumlarına düşmekte olup yetkili kişiler olabilecek olan en kısa sürede ve sürekli olarak medyaya bilgi aktarmalı ve böylece bilgi kirliliğinin yaşanmaması için kamu, sürekli olarak medyayı bilgilendirmelidir.

Medya okuryazarlığının okul müfredatına dâhil edilerek toplumun medya içeriğini bilgili ve eleştirel bir yaklaşımla algılamasının sağlanması, terör eylemlerindeki korku ögesine dair bilinçliliğin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

2016'da Türkiye'yi sarsan saldırılar. (2017, 1 Ocak). Deutsche Welle Türkçe. 17.04.2017 tarihinde <http://www.dw.com/tr/2016da-t%C3%BCrkiyeyi-sarsan-sald%C4%B1r%C4%B1lar/a-36966926> adresinden edinilmiştir.

6112 Sayılı Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun. 27863 sayılı ve 03.03.2011 tarihli Resmi Gazete.

7/7 London bombings: capital to mark 10th anniversary of terror attacks. (2015, 8 Temmuz). The Guardian. 16.04.2017 tarihinde <https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jun/28/77-london-bombings-10th-anniversary-terror-attacks> adresinden edinilmiştir.

Akdoğan'dan önemli açıklamalar. (2015, 09 Eylül). Hürriyet. 17.04.2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/akdogandan-onemli-aciklamalar-30027123> adresinden edinilmiştir.

Ankara'da askeri servis araçlarının geçişi sırasında bombalı saldırı. (2016, 17 Şubat). Habertürk. 17.04.2017 tarihinde <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1197138-ankarada-askeri-araclarin-gecisi-sirasinda-bombali-saldiri> adresinden edinilmiştir.

Ankara'da terör saldırısı: 103 ölü. (2015, 18 Kasım). NTV. 17.04.2017 tarihinde http://www.ntv.com.tr/turkiye/ankarada-teror-saldirisi-103-olu,G7aJ87ksF0Kd8ko_oYJuOw adresinden edinilmiştir.

Ansiklopedik Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğü. (1992). Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği Yayınları, Ankara.

Atatürk Havalimanı'ndaki saldırıya ilişkin iddianame hazırlandı. (2017, 14 Şubat). Anadolu Ajansı. 17. 04.2017 tarihinde <http://aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/ataturk-havalimanindaki-saldiriya-iliskin-iddianame-hazirlandi/749963> adresinden edinilmiştir.

Aydeniz, H. (2012). Medya ve Şiddet. Din ve Hayat Dergisi, S. 15, 124-126.

Ayverdi İ.&Topaloğlu A. (2007). *Kubbelugatı Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

Baharççek, A. (2000). Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 11-27.

Bana mermi verin. (1987, 22 Haziran). *Milliyet Gazetesi*

Barnard, A. (2017). *The Grim Logic Behind Syria's Chemical Weapons Attack*. Nytimes.com. 16.04.2017 tarihinde https://www.nytimes.com/2017/04/06/world/middleeast/syria-bashar-al-assad-russia-sarin-attack.html?_r=0 adresinden edinilmiştir.

Baydar, Y. (2012). *Terör Haberleri Nasıl Verilmeli?*. T24.com.tr. 16.04.2017 tarihinde <http://t24.com.tr/haber/teror-haberleri-nasil-verilmeli,212785> adresinden edinilmiştir.

Cizre'de polis kontrol noktasına terör saldırısı. (2016, 26 Ağustos). Sabah. 17.04.2017 tarihinde <http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/08/26/cizrede-polis-kontrol-noktasina-teror-saldirisi> adresinden edinilmiştir.

Cizre'deki saldırıya yayın yasağı. (2016, 26 Ağustos). Cumhuriyet. 17.04.2017 tarihinde http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/591013/Cizre_deki_saldiriya_yayin_yasagi.html adresinden edinilmiştir.

Çağbayır Y. (2017). *Ötüken Türkçe Sözlük5. Cilt*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Eid, M. (2013). The new era of media and terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 36(7), 609-615.

Emre Kongar Resmi İnternet Sitesi, https://www.kongar.org/medyanotu/182_Teror_ve_Medya.php, Erişim Tarihi: 15.04.2017.

Fisk, R. (2011). Büyük Medeniyet Savaşı Ortadoğu'nun Fethi. M.Uyurkulak (Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları (orijinal baskı tarihi 2005).

French media to stop publishing photos and names of terrorists. (2016, 27 Temmuz). The Guardian. 17.04.2017 tarihinde <https://www.theguardian.com/media/2016/jul/27/french-media-to-stop-publishing-photos-and-names-of-terrorists> adresinden edinilmiştir.

Gaziantep'te terör saldırısı. (2016, 22 Ağustos). Aljazeera Türk. 17.04.2017 tarihinde <http://www.aljazeera.com.tr/haber/gaziantep-te-teror-saldirisi> adresinden edinilmiştir.

Güder, İ. (2015). Savcı Kiraz'ın fotoğrafları "terör propagandası" sayıldı. Anadolu Ajansı. 17.04.2017 tarihinde <http://aa.com.tr/tr/turkiye/savci-kirazin-fotograflari-teror-propagandasi-sayildi/34802?amp=1> adresinden edinilmiştir.

Halkalı'da patlama: 4 asker ve bir subay kızı şehit. (2010, 22 Haziran). Hürriyet. 16.04.2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/halkalida-patlama-4-asker-ve-bir-subay-kizi-sehit-15096663> adresinden edinilmiştir.

HDP mitinginde art arda iki patlama. (2015, 5 Haziran). Milliyet. 17.04.2017 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/hdp-mitinginde-trafo-patladi/siyaset/detay/2069848/default.htm> adresinden edinilmiştir.

İstanbul Beşiktaş'ta terör saldırısı. (2016, 10 Aralık). TRT Haber. 17.04.2017 tarihinde <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/istanbul-besiktasta-teror-saldirisi-287405.html> adresinden edinilmiştir.

İstanbul Reina'da yılbaşı katliamı: 39 ölü 69 yaralı (video). (2017, 1 Ocak). Medyascope.tv. 17.04.2017 tarihinde <http://medyascope.tv/2017/01/01/istanbul-reinada-yilbasi-katliami-39-olu-69-yarali-video/> adresinden edinilmiştir.

İstanbul Vezneciler'de çevik kuvvet otobüsüne saldırı. (2016, 7 Haziran). Habertürk. 17.04.2017 tarihinde <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1250244-istanbul-veznecilerde-cevik-kuvvet-otobusune-saldiri> adresinden edinilmiştir.

İstanbul'da bombalı saldırı: 11 kişi hayatını kaybetti. (2016, 7 Haziran). BBC Türkçe. 17.04.2017 tarihinde http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160607_vezneciler_saldirisi adresinden edinilmiştir.

İstanbul'daki patlamaya yayın yasağı. (2016, 10 Aralık). Hürriyet. 17.04.2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/istanbuldaki-patlamaya-yayin-yasagi-40303090> adresinden edinilmiştir.

Keane, J. (2010). Şiddet ve Demokrasi. M. Üst (Çev.). İstanbul. İmge Kitabevi (orijinal baskı tarihi 2004).

Klausen, J. (2015). Tweeting the Jihad: Social media networks of Western foreign fighters in Syria and Iraq. *Studies in Conflict & Terrorism*, 38(1), 1-22.

Kuper, J. (Ed.). (1987). *Political science and political theory*. Routledge.

Nacos, B. L. (2002). *Mass-mediated Terrorism: The Central Role of the Media in Terrorism and Counterterrorism*. Rowman & Littlefield.

Nice attack: truck driver named as France mourns 84 killed in Bastille Day atrocity – as it happened. (2016, 15 Temmuz). The Guardian. 17.04.2017 tarihinde <https://www.theguardian.com/world/live/2016/jul/14/nice-bastille-day-france-attack-promenade-des-anglais-vehicle> adresinden edinilmiştir.

Önal, A. (1994). *Kan Görmeyi Sevmem, Güneydoğu Öyküleri*. Altın Kitaplar, İstanbul.

Parliamentary Assembly of the Council of Europe. (2005). *Media and terrorism*. 20.01.2017 tarihinde <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=10914&lang=EN> adresinden edinilmiştir.

Plano, J. C., & Olton, R. (1982). *International Relations Dictionary*. ABC-Clio.

Robert, P. (1967). *Le Petit Robert: dictionnaire de la langue française*. LeRobert.

Roj TV'den PKK'ya eylem ricası. (2011, 16 Ağustos). Radikal. 16.04.2017 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/turkiye/roj-tvden-pkkya-eylem-ricasi-1060140/> adresinden edinilmiştir.

RTÜK'ten yayın yasağı geldi. (2017, 1 Ocak). Sözcü. 17.04.2017 tarihinde <http://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/yayin-yasagi-getirildi-1597448/> adresinden edinilmiştir.

Suruç patlama görüntülerine yayın yasağı. (2015, 22 Temmuz). CNN Türk. 17.04.2017 tarihinde <http://www.cnnturk.com/turkiye/suruc-patlama-goruntulerine-yayin-yasagi> adresinden edinilmiştir.

Tarihimizdeki en büyük terörist katliamında 130'dan fazla ölü var. (2004, 12 Mart). El Mundo Gazetesi, s. 1.

Teröristler böyle öldürüldü. (2015, 4 Eylül). Show TV. 17.04.2017 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=BJUD5k2eYuY> adresinden edinilmiştir.

Topçuoğlu, N. N. (1996). *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*. Ankara: Vadi Yayınları.

Trend, D. (2008). *Medyada Şiddet Efsanesi*. G. Bostancı (Çev.). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*, 2011.

Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü, www.tubaterim.gov.tr , Erişim tarihi: 15.04.2017.

U.S. Attacked. (2001, 12 Eylül). The New York Times. 17.04.2017 tarihinde <http://www.nytimes.com/packages/html/nyregion/9-11imagemap.html> adresinden edinilmiştir.

Valilik'ten Siirt saldırısı açıklaması. (2015, 19 Ağustos). Gerçek Gündem. 16.04.2017 tarihinde <http://www.gercekgundem.com/guncel/148556/valilikten-siirt-saldirisi-aciklamasii> adresinden edinilmiştir.

Vezneciler'deki saldırıyla ilgili yayın yasağı. (2016, 7 Haziran). Hürriyet. 17.04.2017 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/veznecilerdeki-saldiriyla-iligili-yayin-yasagi-40114358> adresinden edinilmiştir.

Yarchi, M., Galily, Y., & Tamir, I. (2015). Rallying or Criticizing? Media Coverage of Authorities' Reaction to Terror Attacks Targeting Sporting Events. *Studies in Conflict and Terrorism*, 38(12), 1008-1021.